

KOMPOZITORIUS, ĮVEIKĖS VIRTUALIŲ FIGŪRŲ TVARKĄ

Dviejų Giedriaus Kuprevičiaus kūrinių premjera Nacionalinės
filharmonijos scenoje 1999 m. gruodžio 11 d.

Elektronikos išmonių antplūdis, telekomunikacijų tinklas, apgaubę mūsų planetą, kuria keistai iškreiptą tikrovę. Čia garsas gali virsti fantastiniais linijų, figūrų šokiais ekrane arba tarsi sproginas išsibarstyti osciliacijų kibirkštimis. Bet į elektronines smegenis įterpus algoritmus, galima kurti muzikinių garsų struktūras, modeliuoti jų tėkmių architektoniką ir iš taip suformuoto virtualaus pasaulio nutupdyti ženklus į partitūros lapus. Iš šios elektroninio proto ir žmogaus kūrybinės versmės sąjungos gimsta nepaprastų dalykų, be abejo, jei kuriantysis yra pasiruošęs valdyti elektroninį intelektą.

Giedrius Kuprevičius - kaip tik tokia kūrybinga asmenybė Lietuvoje. Jo kompiuterio sumanipuliuotos akustinės konfigūracijos užvaldo iliuzinę erdvę. Struktūrinė muzikos kartografija, atskleidama ekrane kūrinio raidos panoramą, leidžia kompozitoriui pasirinkti vystymo strategiją. Tradicinė veikalo reprezentacija, atgyjanti scenos ir salės sąveikoje, gali būti „surepetuota“ tik virtualiame kompiuterio pasaulyje. Susitapatinus su elektroniniu intelektu nėra prasmės klausti, kur prasideda ir baigiasi sąlyčio ribos. Šioje pulsuojančioje tapatybėje kūrinys mezgasi, skleidžiasi grafiniiais ir garsiniais įvaizdžiais, paklusniai judančiais pagal nustatytą programą. Pagaliau ateina laikas natūralioje atlikėjų ir klausytojų akistatoje gimti jau tikram kūriniui. Įvyksta arba neįvyksta tai, ką galima būtų pavadinti emocije realaus įvykio patirtimi. Premjerų dienomis į tokį kūrybinį aktą Kaune ir Vilniuje rinkosi naujų muzikinių įspūdžių ieškančios klausytojai. Koncerto vakarą Nacionalinėje filharmonijoje apsilankiusieji, skaitydami programą, gražiai pristatančią kūrinius ir autorius, sužinojo, kad pirmoje dalyje jie išgirs baleto *Atviros jūros vaikai* pirmojo veiksmo muziką, sukurtą pagal J. Supervielle'io apsakymą, o antroje dalyje - vokalinę simfoniją *Amžinojo keliautojo dainos*. Taip, matyt, nutiko, kai poetinės Rabindranato Tagorės miniatiūros *Užklydę paukščiai*, užbūrusios mūsų kompozitorių, pakvietė jį tapti dainuojančiu piligrimu. Santūrus prologas, atsargiai diriguojamas Virgilijaus Visockio, skleidėsi klasikinės harmonijos keliais, praturtintais elektroninių garsų tembrais. Antrasis kūrinio epizodas, vis aiškiau artikuliuojantis ritminę formą, virpančiais garsų potėpiais kūrė veikėjų siluetų siužetą. Scenoje ryškėjo simbolinės Okeano ir Laivo, Mergaitės ir Trimitininko figūros, atsirandančios ir nykstančios tolumų ūkuose. Į sceninį kūrinio gyvenimą, įtaigiai besiveržiantį salės gilumon,

įsitraukė visi - ir klausytojai, ir atlikėjai, tramdomi centrinės figūros - monumentalaus dirigento, mėginančio nepaleisti virtualioje realybėje suprojektuotos architektūros iš dirbtinių smegenų - diskelio - glėbio. Ir vis dėlto finalinis choralas, sureikšminęs autoriaus savitumo bruožus, išjudino metronomiškai disciplinuotą struktūrą. Siužeto veikėjų vaizdiniai tarsi paukščiai, pasiklydę siautulingoje jūroje, ieškojo užuovėjos varpų aiduose.

Šokių ritmai, individualizavę apysakos veikėjus, dominavo koncerto pirmosios dalies viduryje. Čia plėtėsi vizualinė tuštuma, kurią turėtų užpildyti sceninei raiškai skirtos muzikos choreografija, verta originalių ir nenuspėjamų Anželikos Cholinės vizijų.

Antroji dalis - tarsi atkeliavusi iš kito dangaus skliauto, nematomo nuo mūsų šiaurietišku kalvų. Palaiminta Rabindranato Tagorės auros ir įkvėpta jo poetinių *kuralų*, formavosi muzikinių garsų visata, apgyvendinama puikiais vokaliniais fragmentais. Solistas Audrius Rubežius - tai ta ašis, kuri įtraukė į savo sukinį ir literatūros teksto turinį, ir garsų dinamiką. Kūrinio, keliančio estetinį džiaugsmą, skambesys įkyriai siūlė mintį - dainininkui dar teks pasitempti. Pastangų reikia, jei norime, kad meistriškumo ir išraiškos dar na pavirstų įtaigos kerai.

Apimtas kūrybinės palaimos kompozitorius, skausmingai išsilaisvinantis iš europocentričių nuostatų, klostė *Amžinojo keliautojo dainų* frazes. Klausytojai suprato: jis čia ieško - ir apčiuopia - tikrąsias, iš esmių gelmės kylančias jungtis, siejančias Rytų ir Vakarų kultūras. Sąsajos paryškina archetipinius pradmenis, iš kurių gimsta pirminiai kultūrinės esaties siluetai - šį kartą kaip muzikinės substancijos elementai. Gaila, kad filosofines įžvalgas siūlančio kūrinio audinyje pranyko taip klausytojų, lauktas sitaras (Anatolijus Lomonosovas). Orkestruotės labirintuose, atkakliai ignoruojančiuose neklasikinį instrumentą, užduso mįslingas sitaro balsas, nors jam stengėsi padėti Vakarų civilizacijos išmonė - elektroninis stiprintuvas. Tik egzotiškiems mušamiesiems, subtiliai moduluojantiems ritminius akcentus, sekėsi išlikti gyviems. Jie ištikimai lydėjo Piligrimą, atkeliavusį iš *Užklydusių paukščių tėvynės*.

Norėčiau išskirti bent kelis kvapnios muzikinės puokštės žiedus, įstrigusius sąmonėje galbūt todėl, kad sutapo su manuoju ritmu.

Giesmės 7/*LXXIX* dramatinė įtampa, kylanti iš poetinio teksto ir kompozitoriaus meistriškumo, auga: žmogaus rankos, rašančios natas, tarsi įkalina dvasią, bet ji nepalūžta net ir smaugiama. Skausmo ir ryžto kupina kolizija, ardanti normatyvinę civilizacijų tvarką, šauna tiesiai į dangaus beribę. Ji virsta žūstančio pasaulio Ašimi - nugenėto Pasaulio Medžio šešėliu. Apnuoginta universalus simbolio viršūnė staiga suakmenėja, išgirdusi klausimą - ar sąstingyje įkalinta pasaulio Ašis pratęs paslaptinę išnykimų ir atgimimų seką? Lemties alsavimas 10/*CLXXIII* giesmėje, atsiskleidęs vokalo ir instrumentų derinyje bei frazių slinktyse, sminga klausytojų sąmonėn, įžiebdamas nenumaldomą Vilties/Nevilties kolizijos svaigulį.

Sutaurintų miniatiūrų virtinę apvainikavo finalinė Keliautojo daina 15/*CCV*, palydinti kūrybinius Kompozitoriaus ir Poeto polėkius elektroninės realybės ateities link. Įspūdį stiprino svarbi, bet dažnai pamirštama tiesa:

miniatiūrų formos pranašumas - metodologinė prigimtis: ji leidžia trumpoje laiko atkarpoje sukoncentruoti dramaturginį užtaisą, sustiprinti raiškos būdų įtaigą.

Koncertas baigėsi. Nurimus aplodismentams ir sveikinimams, svarbūs asmenys dar lūkuriavo: reikėjo pasiimti tai, kas pagal mūsų nekintančius ritualus jiems privalu už gaisatį. Liaupsės, šūksniai, kaip ir pašnibždom tariaimi pikti žodeliai - dabar jau nereikšmingi epizodai. Giedriaus Kuprevičiaus premjeros įrodė, kad individo gilumoje visuomet budi pritilusios galios. Jas pažadina atradimų troškulys. Ir dar: gyvenimas turi vieną klastingą ypatybę - kūrybinė veikla verčia nuolat atsinaujinti. Įveikti save, kasdienybės rutiną - tai prievolė sekinančio maratono, kuris, deja, nėra begalinis.

Iš Juozapo Algimanto Krikštopaičio knygos „Neįveikiama teatro galia“, „Naujoji Romuva“, Vilnius, 2014 / pusl. 179-181